

References:

1. Косенко Н. В. Моделі та методи формування команди проекту з урахуванням професійних і особистісно-психологічних характеристик : автореферат дис. к.техн.н. Харків, 2015.
2. Горбунова В. В. Психологія командо творення: ціннісно-рольова парадигма : автореф. дис. д.псих.н. Київ, 2014.
3. Психологія управління: курс лекцій для студентів денної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія» / укладач О. С. Юрков. Мукачево : МДУ, 2017. 179 с.
4. Edmondson, A. Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams. Administrative Science Quarterly. 1999.
5. Goleman, D. Leadership That Gets Results. Harvard Business Review. 2000.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-449-1-4>

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ БІЛІНГВІЗМУ: ВПЛИВ НА МОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК

Кіріллова А. О.

*викладач кафедри спеціальної освіти
Хортицької національної академії
м. Запоріжжя, Україна*

Величко А. М.

*здобувач освіти 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Хортицької національної академії
м. Запоріжжя, Україна*

У сучасному світі білінгвізм є поширеним явищем, що привертає дедалі більше уваги дослідників різних наукових галузей.

На початку XX століття французький психолог І. Еппштейн у своїй книзі «Мислення і багатомовність» (1915), спираючись на асоціативну теорію в її допавловській інтерпретації, висловив думку, що багатомовність призводить до виникнення численних «конкуруючих асоціацій». Ці асоціації викликають так зване «асоціативне гальмування». На його думку, замість удосконалення мислення однією мовою, білінгв змушений постійно обирати між асоціаціями, пов'язаними з різними

мовами. Науковець дійшов висновку, що «мови заперечують одна одну», і тому багатомовність є «соціальним злом», яке уповільнює мислення і загальний розвиток дитини.

Деякі дослідники (В. Джонс, Д. Сайер, В. Стюарт та ін.) вважають, що ранній білінгвізм може мати негативний вплив на загальний інтелектуальний розвиток дитини та на розвиток її рідної мови. Натомість інші вважають, що, перебуваючи автономно в свідомості білінгва, мови не заважають одна одній і не впливають на інтелектуальний розвиток особи (Е. Ленц, К. Питне, А. Ярмоленко та ін.).

Видатний психолог Л. Виготський не надає однозначного пояснення впливу ранньої двомовності на загальний розвиток особистості. Він зазначає, що двомовність за певних умов може ускладнити розвиток рідної мови дитини та її загальний інтелектуальний прогрес. Однак не менш переконливі факти свідчать про те, що двомовність може не мати шкідливих наслідків і, як показали детальні спостереження за окремими дітьми та дослідження, може бути чинником, що сприяє як розвитку рідної мови дитини, так і її загальному інтелектуальному розвитку [1, с. 69–70].

Не можна однозначно вважати двомовність фактором, що або сприяє, або гальмує розвиток, без врахування обставин та умов, в яких розвивається дитина, а також закономірних змін, які відбуваються на кожному етапі віку. Це стосується стихійного, неконтрольованого білінгвізму, коли дитина занурюється в світ подвійних форм для одного й того ж позначення без підтримки дорослого [2, с. 142–143].

Крім того західні дослідники в основному акцентують увагу на позитивних аспектах раннього дитячого білінгвізму. Згідно з даними, представленими Вашингтонським університетом, основна різниця між одномовними та двомовними дітьми виявляється вже у віці до одного року, тобто до моменту, коли дитина починає говорити свої перші слова. Такі експериментальні дослідження підтверджують переваги раннього білінгвізму, оскільки спілкування з немовлятами на кількох мовах одночасно стимулює їхній інтелектуальний розвиток. [5, с. 126–127].

Дослідження білінгвізму та дивергентного мислення, проведене в Канаді, США, Ірландії, Мексиці та Сингапурі, показало, що люди, які володіють кількома мовами, проявляють більшу креативність у вирішенні проблем. Було виявлено, що білінгви відзначаються більшою «гнучкістю» мислення та демонструють вищу «оригінальність» у своїх інтерпретаціях [4, с. 39].

На сучасному етапі мовну свідомість білінгва вважають основним інструментом внутрішнього управління нашою мовною поведінкою. Її мета полягає в тому, щоб сприяти нашій інтеграції в мовну спільноту, водночас забезпечуючи її захист [3, с. 169].

Європейські дослідники, аналізуючи особливості дитячої двомовності, виокремлюють кілька її типів: конкурентну, яка залежить від ситуації спілкування; вибірну, що формується за принципом «мова – тема спілкування»; складну, коли в мовленні білінгвальних дітей спостерігається міжмовна інтерференція; та координативну двомовність, яка характеризується повноцінним розвитком мовленнєвих практик контактних мов. Виходячи з світового досвіду, можна стверджувати, що найбільш поширеним є поєднання конкурентної та складної двомовності. Українські діти також підтверджують цю тенденцію, оскільки більшість двомовців проходять стадію змішування контактних мов з різною інтенсивністю – від інтерференційних відхилень на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях до повного нерозрізнення мовних систем і сприйняття їх як єдиного джерела мовних засобів [5, с. 128].

У білінгвів з дитинства виокремлюють три критичні періоди:

1) у шість років або під час початку навчання в школі, коли авторитет вчителя та мова навчання стають важливими, а усне мовлення набуває письмової форми;

2) у віці від 12 до 14 років, коли підліток усвідомлює свою незалежність і визначає, що є найважливішим на цьому етапі;

3) під час переходу до самостійного дорослого життя, коли професійні інтереси починають визначати мовні пріоритети [3, с. 171].

Щодо впливу білінгвального розвитку на мовлення дітей з особливими освітніми потребами, то спостерігаються позитивні результати в групах двомовних дітей із синдромом Дауна, розладами аутистичного спектра та загальним недорозвиненням мовлення у порівнянні з аналогічними групами монолінгвів. Дослідники підкреслюють важливість якості мов та раннього початку двомовного розвитку. Також слід зазначити, що діти-білінгви з ООП не зможуть володіти мовою на рівні носіїв.

Отже у ході дослідження встановлено, що білінгвізм може як ускладнювати, так і стимулювати розвиток дитини, залежно від умов та якості мовного середовища. Сучасні дослідження підтверджують позитивний вплив ранньої двомовності на когнітивні здібності, зокрема у дітей із особливими освітніми потребами. Білінгвізм не є однозначним фактором, але за правильного підходу він сприяє розвитку мовних і когнітивних навичок, покращуючи гнучкість мислення та інтелектуальний потенціал дитини.

Література:

1. Боднарчук Т. Використання психологічних особливостей білінгвізму в процесі організації двомовного навчання. *Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна*. 2008. Вип. 23. С. 63–73.

2. Казанцева Л. І. Теоретичні питання формування дитячого білінгвізму: психолінгвістичний і психолого-педагогічний аспекти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2015. Вип. 11. С. 141–145.

3. Кушнерик В. І., Холодова А. А. До проблеми формування двомовної особистості. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки: філологічні науки. Мовознавство*. 2012. Вип. № 6. С. 167–172.

4. Сучасні методи навчання дітей-білінгвів: хрестоматія / ред. кол.: А. І. Анісімова, І. С. Попова. Дніпро : ЛІРА, 2016. 217 с.

5. Шевчук-Клюжева О. В. Діти-білінгви: світовий досвід і українські реалії. *Українська мова*. 2019. Вип. № 2. С. 125–131.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-449-1-5>

ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКИ СИТУАТИВНОЇ ТРИВОЖНОСТІ В ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Мазуренко С. А.

*здобувачка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Практична психологія»
Маріупольського державного університету
м. Київ, Україна*

Юнацький вік є важливим етапом у розвитку особистості, коли відбуваються значні фізіологічні, емоційні та соціальні зміни. Цей період часто пов'язаний з підвищеним рівнем тривожності, зокрема ситуативної. Ситуативна тривожність виникає у відповідь на певні стресові ситуації, такі як іспити, соціальні взаємодії або зміни у життєвому середовищі.

Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджували проблему феномену тривожності, а саме: О. Волошок [1], А. Колодяжна [4], Х. Ільків [3], О. Гриневич [2], Л. Левковська [5] та інші. Проте, залишається актуальним питання особливостей подолання та профілактики ситуативної тривожності в осіб юнацького віку.

Тривога – це здебільшого емоційне ставлення, яке характеризується як епізодичний стан, що виникає в певних ситуаціях. Тривожність – це емоційний стан, що характеризується почуттям напруженості, занепокоєння, нервовості або страху, що виникає як реакція на невизначеність або передчуття можливої небезпеки.